

ZDRUŽENJE ZA ADOLESCENTNO GINEKOLOGIJO

Strokovni prispevek/Professional article

SPOLNOST IN MLADI – KAJ VEDO IN KAJ JIH ZANIMA

SEXUALITY AND ADOLESCENTS – WHAT THEY KNOW AND WHAT INTERESTS THEM

Danilo Maurič

Dispanzer za ženske, Zdravstveni dom dr. Adolfa Drolca Maribor, Vošnjakova 2-4, 2000 Maribor

Prispelo 2003-05-14, sprejeto 2003-06-19; ZDRAV VESTN 2003; 72: Supl. II: 19-21

Glavne besede: mladostnice; spolnost; anketa; predavanja**Key words:** adolescents; sexuality; survey-questionnaire; lectures

Izvleček – Izhodišča. Mladostniki se pogosto odločijo za spolne odnose brez predhodnega znanja o negativnih posledicah spolnosti. Zato želimo mlade na predavanjih poučiti in jim hkrati dati osnovno znanje, kako se obvarovati teh posledic. Kaj mladostniki že vedo o spolnosti in kaj jih najbolj zanima, pa lahko izvememo s pomočjo ankete. Na podlagi ankete lahko pripravimo predavanje s poudarkom na tistih temah, ki jih mladostniki slabo poznajo oziroma jih najbolj zanimajo. Takšnim predavanjem, ki so jih sami sooblikovali, so mladostniki tudi najbolj pripravljene prisluhniti.

Abstract – Background. Adolescents often decide on sexual intercourse without previous knowledge of negative consequences of sexuality. The intension of our lectures is therefore to inform the young and to advise them on how to protect themselves from these consequences. The information on the amount of knowledge of sexuality that adolescents have, and what interests them most, can be provided by a survey only. Thus, the survey serves as the basis for preparation of the lecture that focuses on the topics that adolescents are less familiar with and/or are most interested in. The adolescents are more eager to listen to the lecture that they helped create.

Metode. Anketo je izpolnilo 222 mladostnikov, ki so v šolskem letu 2002/3 poslušali predavanja o spolnosti. 121 je bilo deklet, povprečne starosti $14,8 \pm 1,1$ leta in 101 je bilo fantov, povprečne starosti $14,6 \pm 1,3$ leta. Spolno aktivnih je bilo 18 (17,8%) fantov in 10 (8,3%) deklet.

Methods. The questionnaire was filled-in by 222 adolescents who attended lectures on sexuality in the school year 2002/3, 121 girls (mean age 14.47 ± 1.12 years) and 101 boys (mean age 14.55 ± 1.31 years); 18 (17.8%) boys and 10 (8.3%) girls were sexually active.

Rezultati. Povprečna starost ob prvem spolnem odnosu je bila pri fantih $15,1 \pm 1,5$ leta, v povprečju so imeli $2,0 \pm 2,4$ spolna partnerja, povprečna starost ob prvem spolnem odnosu pa je bila pri dekletih $14,5 \pm 1,1$ leta, v povprečju so imele $4,6 \pm 4,3$ spolne partnerje. Prvi spolni odnos je bil brez vsake zaščite pri 4 (22,2%) fantih in pri 5 (50,0%) dekletih. Samo 8 (7,9%) fantov in 24 (19,8%) deklet je znalo naštetih pet kontracepcijskih metod in 8 (7,9%) fantov ter 23 (19,0%) deklet je poznalo vsaj tri spolno prenosljive bolezni. Za fante so najbolj pomembni viri informacij o spolnosti šola, televizija in starši, za dekleta pa so to šola, starši in knjige. Najpogosteje zastavljeno vprašanje je pri dekletih in fantih: Kdaj je pravi čas za prvi spolni odnos? Da je pogovorov o spolnosti dovolj, je prepričanih 51 (42,1%) deklet in 49 (48,5%) fantov.

Results. In boys the mean age at the first sexual intercourse was 15.1 ± 1.5 years, they had mean 2.0 ± 2.4 sexual partners. In girls the mean age at the first sexual intercourse was 14.5 ± 1.1 years, they had mean 4.6 ± 4.3 sexual partners. The first sexual intercourse was unprotected in 4 (22.2%) boys and in 5 (50.0%) girls. Only 8 (7.9%) boys and 24 (19.8%) girls enumerated 5 contraceptive methods, 8 (7.9%) boys and 23 (19.0%) girls were familiar with at least 3 sexually transmitted diseases. Major sources of information on sexuality for boys were school, television and parents, and for girls school, parents and books. The most frequently asked question by both boys and girls was, 'When is the right time for the first sexual intercourse?' Almost one half of respondents, 49 (48.5%) boys and 51 (42.1%) girls agreed that sexuality is sufficiently discussed.

Zaključki. Mladostniki lahko s pomočjo vnaprej izpolnjene ankete sooblikujejo njim namenjeno predavanje o spolnosti. Takšna predavanja so nujno potrebna, saj je znanje o posledicah neodgovornega spolnega vedenja pri mladostnikih na precej nizki ravni. Čeprav so dekleta o spolnosti, kontracepciji in spolno prenosljivih boleznih nekoliko boljše podkovana od fantov, pa je v praksi njihovo spolno obnašanje celo bolj tvegano kot pri fantih.

Conclusions. Adolescents can participate in the creation of lectures on sexuality by completing a previously prepared questionnaire. These lectures are an imperative as in adolescents the level of knowledge of consequences of irresponsible sexual behaviour is low. Although the girls' knowledge of sexuality, contraception and sexually transmitted diseases is somewhat greater than the boys', their sexual behaviour is more risky than in boys.

Uvod

Obdobje adolescence ali mladostništva predstavlja za človeka čas, ko zori iz otroka postopoma v odraslo osebo. To obdobje prinaša mladostniku burne spremembe v telesnem razvoju, ki se prepletajo s psihološkimi in socialnimi spremembami, kar vpliva na njegovo obnašanje in doživljanje samega sebe in okolice. Mladi danes prej biološko dozori, mnogo kasneje pa dosežejo psihološko in socialno zrelost. Zaradi tega neskladja v razvoju mladostnik težje oblikuje in utrjuje samopodobo in samozavest. Probleme ima pri sprejemanju pozitivnih vrednot in norm, kar lahko zapelje mladostnika, v želji po samopotrjevanju, v zgodnejšo spolnost, eksperimentiranje z alkoholom, tobakom in drogami, v agresivnost in mladostniški kriminal (1).

Ginekologi se v svojih ambulantah dnevno srečujemo z negativnimi posledicami spolnosti pri mladih. Večina deklet, ki pridejo prvič na ginekološki pregled, so že več mesecev ali celo let spolno aktivne, ponavadi brez ustrezne zaščite. Takšno neodgovorno spolno vedenje, ki mu botruje neznanje, brezbriznost in občutek neranljivosti, pa je pogosto vzrok prezgodnjim in neželenim nosečnostim, splavom in spolno prenosljivim boleznim (2).

Mladi imajo danes lažji dostop do informacij o spolnosti, kot so jih imele prejšnje generacije. Čeprav so na voljo številne dobre knjige s to tematiko, revije za mlade, Internet, časopisni članki, televizijske oddaje in predavanja, pa mladi še vedno malo vedo o spolnosti in kontracepciji. Zato se moramo strokovnjaki različnih profilov, ki delamo z mladimi, kar najbolj truditi, da jim to znanje približamo.

Metode dela

Dober način, da mladim približamo znanje o varni in odgovorni spolnosti, so predavanja ginekologov po šolah in dijaških domovih. Takšna predavanja bodo za mladostnike veliko bolj zanimiva, če bodo poleg splošnega dela vsebovala tudi odgovore na njihova vnaprej postavljena vprašanja. Predavatelj bo najlažje spoznal, kaj njegovi slušatelji že vedo in kaj jih zanima, s pomočjo ankete.

V ta namen smo sestavili anonimno anketo, ki je vključevala vprašanja o spolnosti, kontracepciji in neželeni nosečnosti. Učenci so jo nekaj dni pred predavanji izpolnili in jo v zaprti kuverti izročili učitelju ali profesorju, ki jo je posredoval predavatelju.

Anketo je izpolnilo 222 učencev oziroma dijakov, ki so v šolskem letu 2002/3 poslušali predavanje z naslovom: Spolnost, kontracepcija in neželena nosečnost. S pomočjo ankete smo dobili podatke o njihovi starosti in spolu, spolni dejavnosti, uporabljeni zaščiti in številu spolnih partnerjev. Dobili smo predstavo, kakšno je njihovo znanje o kontracepciji in spolno prenosljivih boleznih in kateri so glavni viri njihovih informacij o spolnosti in kontracepciji. Zanimalo nas je tudi, ali menijo, da se o spolnosti dovolj pogovarjamo. Vsak mladostnik je lahko v anketi tudi postavil tri vprašanja, ki so ga zanimala v zvezi s spolnostjo.

Rezultati

Anketo je izpolnil 101 fant v starosti med 12 in 19 let, katerih povprečna starost je bila $14,55 \pm 1,31$ leta, in 121 deklet v starosti med 13 in 19 let, katerih povprečna starost je bila $14,47 \pm 1,12$ leta.

Spolne odnose je že imelo 18 (17,8%) fantov in 10 (8,3%) deklet, povprečna starost ob prvem spolnem odnosu je bila pri fantih $15,11 \pm 1,53$ leta, pri dekletih pa $14,5 \pm 1,08$ leta.

Pri 14 (77,8%) fantih je bil prvi spolni odnos zaščiten, od tega je 12 (85,7%) fantov uporabilo kondom, pri 2 (14,3%) pa sta

imeli zaščito (OHKC) partnerki. Le 5 (50,0%) deklet je ob prvem spolnem odnosu navedlo zaščito, od tega sta 2 (40,0%) dekleti uporabili dvojno zaščito (OHKC+kondom), pri 3 (60,0%) pa so partnerji uporabili kondom. Pri 4 (22,2%) fantih in pri 5 (50,0%) dekletih so bili prvi spolni odnosi brez vsake zaščite.

Fantje so imeli v povprečju $2,0 \pm 2,42$ spolna partnerja, dekleta pa $4,6 \pm 4,27$ spolne partnerje.

Ugotovili smo, da 7 (6,9%) fantov ne pozna nobene od petih zahtevanih kontracepcijskih metod, 7 (6,9%) jih pozna vsaj eno, 34 (33,6%) jih pozna vsaj dve, 31 (30,7%) jih pozna vsaj tri, 14 (13,9%) jih pozna vsaj štiri in le 8 (7,9%) fantov zna naštetih pet kontracepcijskih metod. Od deklet 1 (0,8%) ni poznala nobene kontracepcijske metode, 4 (3,3%) poznajo vsaj eno, 23 (19,0%) jih pozna vsaj dve, 38 (31,4%) jih pozna vsaj tri, 31 (25,6%) jih pozna vsaj štiri in 24 (19,8%) deklet pozna pet kontracepcijskih metod.

Pri fantih jih 5 (4,9%) ne pozna nobene spolno prenosljive bolezni, 63 (62,4%) jih pozna vsaj eno, 25 (24,8%) jih pozna vsaj dve in 8 (7,9%) fantov zna naštetih tri spolno prenosljive bolezni. Pri dekletih 2 (1,7%) ne poznata nobene spolno prenosljive bolezni, 61 (50,4%) jih pozna vsaj eno, 35 (28,9%) jih pozna vsaj dve in 23 (19,0%) deklet pozna tri spolno prenosljive bolezni.

Pri vprašanju o virih informacij o spolnosti in kontracepciji smo odgovore pri dekletih in pri fantih razvrstili po rangi glede na pogostnost pojavljanja oziroma frekvenco ponovitve (razpr. 1, razpr. 2).

Razpr. 1. Viri informacij o spolnosti pri fantih.

Table 1. Sources of information about sexuality in boys.

Odgovori Answers	Število ponovitev Number of repeats
1. Šola / School	33
2. Televizija / TV	26
3. Starši / Parents	21
4. Prijatelji / Friends	20
5. Knjige / Books	17
6. Revije / Magazines	15
7. Internet / Internet	10
8. Zdravnik, ginekolog / Physician, gynecologist	8
9. TOM / Telephone for youth	1

Razpr. 2. Viri informacij o spolnosti pri dekletih.

Table 2. Sources of information about sexuality in girls.

Odgovori Answers	Število ponovitev Number of repeats
1. Šola / School	56
2. Starši / Parents	51
3. Knjige / Books	47
4. Televizija / TV	44
5. Revije / Magazines	43
6. Prijatelji / Friends	28
7. Zdravnik, ginekolog / Physician, gynecologist	24
8. Internet / Internet	8
9. Predavanja / Lectures	5

Na vprašanje, ali se o spolnosti dovolj pogovarjamo, je 49 (48,5%) fantov prepričanih, da je teh pogovorov dovolj, 45 (44,5%) pa jih meni, da se premalo pogovarjamo o spolnosti. Na to vprašanje jih 7 (6,9%) ni odgovorilo. Od deklet jih 51 (42,1%) meni, da je pogovorov dovolj, 66 (54,5%) jih meni, da je teh pogovorov premalo, 4 (3,3%) dekleta pa na to vprašanje niso odgovorila.

Dekleta in fantje so lahko v anketi postavili poljubna tri vprašanja, ki so jih zanimala v zvezi s spolnostjo, kontracepcijo in nezaželeno nosečnostjo. Njihova vprašanja smo razvrstili po rangi glede na pogostnost pojavljanja oziroma ponovitve. V tabelo 3 in 4 smo uvrstili najbolj pogosto zastavljena

vprašanja oziroma tista, ki so se ponovila vsaj 3-krat (razpr. 3, razpr. 4).

Razpr. 3. *Vprašanja o spolnosti pri fantih.*
Table 3. *Questions about sexuality in boys.*

Vprašanja Questions	Število ponovitev Number of repeats
1. Kdaj je pravi čas (starost) za prvi spolni odnos? What age is the right time for the first sexual intercourse?	20
2. Katera je najboljša zaščita za mlade? What is the best protection for the young?	8
3. Katere so spolno prenosljive bolezni in kakšne so njihove posledice? Which are sexually transmitted diseases, and their consequences?	7
4. Kakšna je zanesljivost kondoma in kaj narediti, če počí? How reliable is the condom, and what to do if it breaks?	6
5. Koliko stane splav in ali je nevaren? What is the cost of an abortion, and is it dangerous?	5
6. Kakšna je normalna velikost penisa? What is the normal length of the penis?	3
7. Kdaj začno dekleta spolno občevati? When do girls start being sexually active?	3
8. Ali je oralni seks normalen in ali šteje za izgubo nedolžnosti? Is oral sex normal, and is it considered as loss of virginity?	3
9. Ali je samozadovoljevanje škodljivo? Is masturbation harmful?	3

Razpr. 4. *Vprašanja o spolnosti pri dekletih.*
Table 4. *Questions about sexuality in girls.*

Vprašanja Questions	Število ponovitev Number of repeats
1. Kdaj je pravi čas (starost) za prvi spolni odnos? What age is the right time for the first sexual intercourse?	27
2. Kdaj prvič h ginekologu? When to visit the gynecologist for the first time?	14
3. Kateri so stranski učinki jemanja kontracepcijskih tabletk? What are the side effects of the pill?	14
4. Do kdaj je možen splav, kako poteka in kakšne so posledice? By which week an abortion is possible, its course and consequences?	11
5. Katera je najboljša zaščita za mlade? Which is the best protection for the young?	10
6. Ali prvi spolni odnos boli? Is the first sexual intercourse painful?	8
7. Katere so spolno prenosljive bolezni in kakšne posledice puščajo? Enumerate sexually transmitted diseases and their consequences	7
8. Kako poteka pregled pri ginekologu? How does a gynecologic examination look?	6
9. Kako ugotoviš, da si noseča in kaj potem storiti? How do you find out you are pregnant and what do you do then?	6
10. Kakšna je zanesljivost kondoma in kaj narediti, če počí? How reliable is the condom, and what to do if it breaks?	5
11. Ali tamponi lahko škodujejo mladim dekletom? Are tampons harmful to young girls?	4
12. Ali imaš lahko spolni odnos med menstruacijo? Can you have sexual intercourse during menstrual bleeding?	3

Razpravljanje

S pomočjo ankete lahko predavatelj lažje sestavi predavanje, ker dobi že vnaprej določeno predstavo o tem, kaj mladostniki, katerim bo predaval, že vedo, oziroma kaj jih zanima. Glede na rezultate ankete vidimo, da je poznavanje kontracepcijskih metod in spolno prenosljivih bolezni pri dekletih in fantih precej slabo, čeprav je dostop do teh informacij današnjim generacijam bistveno lažji. Dekleta ta tematika očitno malo bolj zanima, saj so v primerjavi s fanti nekoliko bolje poučena, vendar je v praksi njihovo spolno obnašanje bolj tvegane narave, saj je bila pri njih, po rezultatih naše ankete, povprečna starost ob prvem spolnem odnosu nižja kot pri fantih, v povprečju so imele več spolnih partnerjev kot fantje in kar polovica deklet ob prvem spolnem odnosu ni uporabila nobene zaščite. Zaskrbljujoč pa je tudi podatek, da pozna dobra polovica fantov in polovica deklet od spolno prenosljivih bolezni le AIDS. Najpomembnejši trije viri informacij o spolnosti predstavljajo za fante šola, televizija in starši, za dekleta pa so najpomembnejši viri informacij o spolnosti šola, starši in knjige. Zanimivo je, da so pri fantih kot vir informacij prijatelji bolj pomembni kot pa prijateljice pri dekletih. Čeprav se vprašanja o spolnosti nekoliko razlikujejo pri dekletih in fantih, pa je vseeno pri obojih na prvem mestu po pogostnosti zastavitve vprašanje: Kdaj je pravi čas (starost) za prvi spolni odnos?

Predavanje, ki ga ima ginekolog za mladostnike, pa ni samo vzgojno-izobraževalne narave, ampak je to tudi idealna priložnost, da mladostnice vzpostavijo prvi kontakt z ginekologom in se tako lažje odločijo za prvi obisk v ginekološki ordinaciji.

Zaključki

Mladostniki lahko s pomočjo vnaprej izpolnjene ankete sooblikujejo njim namenjeno predavanje o spolnosti. Takšna predavanja so nujno potrebna, saj je znanje o posledicah neodgovornega spolnega vedenja pri mladostnikih na precej nizki ravni. Čeprav so dekleta o spolnosti, kontracepciji in spolno prenosljivih boleznih nekoliko bolj podkovana od fantov, pa je v praksi njihovo spolno obnašanje bolj tvegano, kot je pri fantih.

Literatura

1. Archer SL. Gender differences in identity development. *J Adol* 1989; 12: Suppl 2.
2. Choquet M, Manfred R. Sexual intercourse, contraception and risk-taking behaviour among unselected French adolescent aged 11–20 years. *J Adolesc Health* 1992; 13: 623–30.